

Noszvaji Farkas-kő kaptárköve természeti emlék – összefoglaló adatok

A tervezési terület azonosító adatai

Megye: Heves megye

Település: Noszvaj

Noszvaj belterületén a 298 helyrajzi számú ingatlanból 520,5118 m², azaz 0,052 ha a

757236,464	288223,117
757253,649	288195,184
757241,758	288190,349
757238,767	288190,753
757230,408	288205,977
757225,957	288204,497
757221,545	288218,330

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

299 helyrajzi számú ingatlanból 281,2766 m², azaz 0,0281 ha a

757221,545	288218,330
757225,957	288204,497
757230,408	288205,977
757238,767	288190,753
757224,660	288192,648
757222,362	288196,949
757220,173	288200,069
757213,053	288215,608

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

300 helyrajzi számú ingatlanból 124,12204 m², azaz 0,0124 ha a

757213,053	288215,608
757220,173	288200,069
757222,362	288196,949
757214,999	288195,497
757207,769	288213,915

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0203/13 helyrajzi számú ingatlanból 91,0896 m², azaz 0,00911 ha a

757253,649	288195,184
757255,759	288191,751
757241,114	288188,981
757216,081	288192,741
757214,999	288195,497
757222,362	288196,949
757224,660	288192,648
757241,758	288190,349

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

A terület védettségi kategóriája: **természeti emlék**

Védett terület neve: **Noszvaji Farkas-kő kaptárköve természeti emlék**

Törzskönyvi száma: -

Védetté nyilvánító jogszabály: -

Természetvédelmi kezelésért felelős szerv: **Bükki Nemzeti Park Igazgatóság**

A működési területe szerint érintett nemzetipark-igazgatóság: **Bükki Nemzeti Park Igazgatóság**

Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság: **Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség**

Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma: **nem része Natura 2000 területnek**

A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A földtudományi (geológiai és geomorfológiai), valamint kultúrtörténeti (régészeti) értéket hordozó kaptárkö fennmaradásának biztosítása.

A kaptárkö környezetében található védett növény- és állatfajok, életközösségek megőrzése, életfeltételeik zavartalanságának és fennmaradásának biztosítása.

A kultúrtörténeti és természeti értékek feltárását, megismerését, megőrzését szolgáló kutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása.

A terület ismeretterjesztési, oktatási és környezeti nevelési célokat szolgáló bemutatása, a szemléletformálást, a környezettudatos magatartást szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási feltételek fejlesztése.

Ingtatlan-nyilvántartási adatok

Település neve	Hrsz/alrészlet	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos, tulajdonosi csoport	Vagyonkezelő
Noszvaj	298 *	0,0580	kivett	magán	magántulajdonos
	299 *	0,0306	kivett	magán	magántulajdonos
	300 *	0,0224	kivett	magán	magántulajdonos
	0203/13 ⁽¹⁾ *	0,0636	gyümölcsös	magán	magántulajdonos

(1) - Vezetékjog – EMÁSZ Hálózati Kft.

* - a terület által csak részben érintett ingatlanok

Élettelen természeti értékek

A tufavonulat legszélső (keleti) barlanglakásának oldalfalában egy darab kaptárfülke látható.

Biológiai jellemzők

A terület állatföldrajzi szempontból az *Ósmátra (Matricum)* faunakörzetbe, a *Börzsöny-Mátra-Bükk vonulat (Eumatricum)* faunajárásba tartozik. Növényföldrajzi besorolása szerint a *Pannoniai Flóratartomány (Pannonicum) Északi-középhegység (Matricum)* flóraidékének *Borsodi (Borsodense)* flórajárásához tartozik, de déli fekvéséből adódóan átmeneti területnek minősül az Alföld felé (**Eupannonicum**).

Bár a terület erősen kultúrjellegű, a barlanglakások környezetében a pionír riolittufa kopárok jellegzetes állományai jól megfigyelhetők. A ritkább fajok közül kiemelhetők az alábbiak: vékony egércsenkesz (*Vulpia myuros*), a szürke repcsény (*Erysimum diffusum*) és a magyar zsombor (*Sisymbrium altissimum*). Tetőhelyzetben a gyep záródott, elsősorban a vékony csenkesz (*Festuca valesiaca*) és gumós perje (*Poa bulbosa*) a gyepalkotó. A cserjés, fás növényzetet meghatározza a belterület és az épített környezet közelsége. Jellemző a közönséges orgona (*Syringa vulgaris*). A táji környezetben jelentős inváziós terhelés tapasztalható, a fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*) mellett bálványfa (*Ailanthus altissima*) és zöld juhar (*Acer negundo*) is előfordul.

Táj- és kultúrtörténeti adottságok

A fülkés sziklákat a szomolyai lakosok nevezték kaptárköveknek, Eger környékén vakablakos köveknek, másutt köpüsköveknek, Ördögtoronynak, Nagybábaszéknek, Nyergesnek, Hegyeskönek, Kecskének, Ablakoskönek, Királyszékének, Kósárcánynak mondják azokat. Legismertebbé és legelterjedtebbé a kaptárkö elnevezés vált. Ezen a néven említik tanulmányaikban a kaptárkövek rejtélyének megoldásán fáradozó kutatók is: 1865-ben Kubinyi Ferenc, 1885-ben és 1891-ben Bartalos Gyula, 1939-ben Klein Gáspár, a 60-as években Saád Andor, a 70-es évektől pedig Mihály Péter.

A Királyszéke sziklát kettészelő Kutyaszorítóban lévő egyik fülke hátlapjába kettős halmon álló kettős kereszt van bevésve. Keletkezési ideje ismeretlen, minden bizonnyal a fülkefaragás időszakát követően keletkezett. Bartalos Gyula leírásaiban már szerepel, tehát a befaragás ideje száz évnél többre tehető.

Legtöbb vitát a sziklaalakzatok oldalaiba vájt fülkék eredete, készítésük oka váltott ki. Az átlagosan 60 cm magas, 30 cm széles és 25-30 cm mély fülkék peremén - az épségben lévőknél még jól láthatóan - bemélyedő keret fut körbe, széleiken néhol lyukak is kivehetők. Ezek a nyomok arra utalnak, hogy a fülkéket lefedték, a fedlapot a lyukakba vert ékekkel rögzítették. A keretnyommal rendelkező fülkék elég rendszertelenül vannak elhelyezve a sziklafalakon, a nyílások rendkívüli formagazdagsága pedig megkövetelte, hogy mindegyikhez egyedi méretű és alakú fedelet készítsenek. A kaptárfülkék rendeltetésével kapcsolatban számos feltevés, elmélet született. E téma első alapos kutatója az egeri történész-régész pap, Bartalos Gyula szerint a kaptárkövek síremlékek voltak, s a fülkébe az elhunytak hamvait rejtő urnákat helyezték. A kőfülkék kifaragását eleinte a hun-magyarokhoz, később a keltákhoz illetve a szkítákhoz kötötte. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a

vakablakoknak bálványtartó, áldozat- bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglalás-kori emlékeknek tartotta. Már Bartalos megemlítette – hangot adva kételyeinek – a ma leginkább ismert és elfogadott véleményt, miszerint a fülkékben hajdan méhészkedtek: "A köznép, mely a pillanat hatása alatt okoskodik, a fülkékről kaptárköveknek mondja e sziklákat, szerinte ezek a régi ember méhese lettek volna, mintha kőben és árnyékos oldalon laknék a méh." – írta 1891-ben az Archaeologiai Értesítő lapjain. A sziklaméhészeti rendeltetés legmeghatározóbb képviselője Saád Andor miskolci orvos volt, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején ásatásokat végzett Szomolyán az V. sziklavonulat kőfülkéjében. A régészeti feltárások során előkerült, 11-14. századból származó leletek azonban egyik feltevés igazolására sem szolgáltatott bizonyítékot.

Ennek ellenére mégis az a nézet vált elfogadottá és a közvélemény számára ismertté, hogy a kaptárkövek fülkéi a középkori erdei sziklaméhészet emlékei s a méhészetnek ezt a formáját vagy a honfoglaláskor magyarsághoz csatlakozott kabarok vagy egy Balkán-félszigetről idemenekült kicsiny népcsoport (agriánok) honosították meg. A kaptárkövek fülkéinek méhészkedésre történő felhasználásával kapcsolatban felmerül azonban néhány kétség! Elgondolkodtató a fülkék égtájak szerinti változatos elhelyezkedése éppúgy, mint a talajszinthez közeli vagy éppen megközelíthetetlen helyre, sötét, hűvös sziklahasadékokba, vízmosások falába faragott fülkék jelenléte. De a keskeny és sekély, sőt előrebukó fülkék esetében is kizárható a méhtartás. A 11. századtól írásos adatok tanúskodnak a méhészet meglétéről, oklevelekben olvashatunk erdei méhészekről, méh vadászokról, de a sziklaméhészetről hallgatnak a források. A szájhagyományok pedig megoszlanak a kultikus és a gazdasági rendeltetés közt.

A tervezési terület egy dombháton helyezkedik el, a domb közvetlen környezetében található térséget nevezték az elmúlt évszázadokban Farkaskő-dűlőnek. Huszadik századi neve Pocem, mely a 'pod zemlja' (jelentése: földalatti) szláv eredetű kifejezésből származik.

A tervezési terület É-i irányban falusias lakóterülethez csatlakozik, a kaptárkő a Farkaskői Barlangok Alkotótelepen helyezkedik el. A tájalakító munka 1997. évben kezdődött el a szobrászok és képzőművészek baráti társaságából alakult Farkaskő Noszvaji Barlang Művésztelep Egyesület által. A tájépítészet és a szobrászat mellett a zene, a festészet és az iparművészet változatos műfajai (pl. nemezelés, üvegművesség, kerámia), valamint a helyi hagyományos kézműves mesterségek (kőkultúra, mogyoróvessző-fonás) sokszínűen gazdagítják az alkotótelep munkáját. (<http://www.pocem.hu/pocemhu/magunkframeset.htm>)

Gazdálkodási jellemzők

A kaptárkő a Farkaskői Barlangok Alkotótelepen helyezkedik el, ahol gazdálkodási tevékenységet a területen nem folytatnak.